

Historian kirjoittaminen

Heidi Kurvinen

Turun historiaa lapsille globaalista näkökulmasta

Menneisyyden popularisoidut esitykset saavat historiantutkijoilta usein kritiikkiä. Harvempi kuitenkaan tarttuu itse toimeen. Serkkuset **Otso Kortekangas** ja **Panu Savolainen** tekivät väitöskirjojensa rinnalla historiakirjan lapsille. Kirja toteutettiin sekä suomeksi että ruotsiksi.

Idea *Turun lasten maailmanhistoriaan* syntyi, kun Tukholman yliopiston historian laitoksen tohtorikoulutettava Otso Kortekankaan käteen tarttui hauskasti ja hyvin toteutettu lasten historiateos niin Tukholmasta kuin Lontoostakin. Samanaikaisesti tutkijakollegojen kanssa oli keskusteltu kahvitauoilla historian popularisoimisesta.

”Aluksi tuli yleisemmällä tasolla ajatus siitä, että historioitsijoiden pitäisi ottaa pelikenttä haltuun. Meidän vastuulla on tehdä historian popularisointia eikä vain seurata sivusta, kun muut tekevät sitä”, Kortekangas muistelee.

Lapsille sunnattu historiateos ei ole uusi keksintö, mutta harvemmin kirjoittajina on historiantutkijoita. Tutkimuksellinen ote näkyy esimerkiksi *Turun lasten maailmanhistorian* näkökulmassa. Kerronta ei pitäydy yksinomaan kansallisella tasolla, vaan kirjassa kurkistetaan myös Suomen rajojen ulkopuolelle.

FM Otso Kortekangas on tohtorikoulutettava Tukholman yliopiston historian laitoksella. Kortekankaan väitöskirja *Tools of teaching, means of managing: Educational and sociopolitical functions of languages of instruction in elementary schools with Sámi pupils in Sweden, Finland and Norway 1900–1940* tarkastetaan alkuvuodesta 2018.

FT Panu Savolainen on arkkitehti ja tutkijatohtori Turun yliopiston Suomen historian oppiaineessa. Savolaisen väitöskirja *Teksteistä rakennettu kaupunki: Julkinen ja yksityinen tila turkulaisessa kielenkäytössä ja arkielämässä 1740–1810* tarkastettiin keväällä 2017.

Lastenkirjan on julkaissut turkulainen pienkustantamo Sigillum Oy.

Kirja on julkaistu sekä suomeksi että ruotsiksi otsikoilla *Kaupunki maailman keskellä: Turun lasten maailmahistoria* ja *En stad mitt i världen: Åbobarnens världshistoria*.

Kumpikaan teoksista ei ole toisen käännös vaan kirjan suomen- ja ruotsinkielinen versio on kirjoitettu omina kokonaisuuksinaan.

Kansikuvan joki kuvastaa ajan virtaa, jota pitkin kuljetaan kivikaudesta aina nykyisyyteen ja tulevaan. Turun keskeiset ikonit ovat ryhmittyneet ajan kulkua kuvastavan joen varrelle.

Kuvitustekniikkana on käytetty sekatekniikkaa. Pohjana ovat tussilla käsin laaditut viivapiirroukset, jotka on skannattu ja väritetty tietokoneella.

Kirjaa markkinoidaan myös Ruotsin puolella.

Kirjassa ei myöskään ole yhtä kehystarinaa vaan kyse on ennemminkin lapsille suunnatusta tietokirjasta.

”Pyrimme välittämään mahdollisimman paljon tietoa siitä, miten historiallinen tieto tuotetaan ja ajatuksen siitä, että faktat eivät ole missään arkistossa valmiina vaan historiantutkija luo ne kirjoittamalla. Tämä aspekti puuttuu erittäin monista lapsille suunnatuista historiakirjoista”, summaa kirjan toinen tekijä Turun yliopiston Suomen historian tutkijatohtori Panu Savolainen.

Historiantutkijoiden ammattitaito näkyy etenkin kirjan lähdepohjassa. Vaikka miehet ovat tutustuneet laajasti tutkimuskirjallisuuteen, kerronnassa hyödynnetään myös alkuperäislähteitä. Tuttujen historiafaktojen ohella teos tarjoaa tuntemattomampia elämäntarinoita.

”Olemme käyttäneet esimerkiksi turkulaisen kapteenin Petter Claessonin sekä hänen tyttärensä kirjeitä, jotka on hiljattain digitoitu. Olemme tietysti nostaneet esiin myös Paavo Nurmen kaltaisia itsestään selviä hahmoja”, Kortekangas kertoo.

Ajallisesti kerronta ulottuu kivikaudelta aina lähelle nykypäivää. Globaalin näkökulman ohella toinen läpikulkeva teema on koulutuksen ja kasvatuksen historia, joka nousee Kortekankaan väitöskirjasta.

Myös lähipiirin tutkijoiden aiheet ovat toimineet inspiraationa. Näin kerrontaan pääsivät esimerkiksi 1500-luvun kauppias Karin Hakola ja kuvaus varakkaiden lasten kuljettamisesta Ruotsiin sodan aikana lentokoneilla epämukavien laivojen sijasta.

Tieteellisiä yksityiskohtia ja henkilökohtaisia muistoja

Kortekangas ja Savolainen alkoivat suunnitella kirjan ensimmäisiä teksti- ja kuva-aihoita syksyllä 2014. Molempien väitöskirjaprosessit olivat tuolloin alkuvaiheessa, ja lastenkirja on valmistunut tasatahtia tohtorintutkintojen kanssa.

Miehet suunnittelivat aukeamakohtaisesti sekä tekstit että kuvituksen yhdessä. Käytännössä Kortekangas kuitenkin piti kirjoituskynää ja Savolainen piirsi. Lastenkirjassa kuvituksella onkin keskeinen sijansa. *Turun lasten maailmanhistoriassa* se on luonteeltaan tulkitseva, mutta historialliseen taustoittamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota.

”Tarkkaavainen lukija kiinnittänee huomion esimerkiksi Firenzen tuomiokirkon fasadiin, joka

Panu Savolainen ja Otso Kortekangas kertovat lastenkirjan tekemisen olleen mukavaa, mutta työläs projekti. Kuva: Heidi Kurvinen.

on esitetty kuvituksessa siinä 1400-luvun puolivälin asussaan, jossa nuori Maunu Särkilahti sen näki Rooman-matkallaan”, Savolainen valottaa.

Lisäksi kuvituksessa on nostettu esiin huonosti tunnettuja turkulaisia keksintöjä kuten Abraham Niclas Edelcrantzin 1790-luvulla kehittämä optisen lennättimen versio, jota käytettiin Ruotsissa. Kuvituksessa ei ole unohdettu kuitenkaan monille turkulaisille ja turkulaislapsille nykyisyydessä tuttuja paikkoja, rakennuksia ja asioita. Turun Akatemian professori Pehr Kalmia käsittelevä aukeama on esimerkiksi kuvitettu orapihlajalla, koska Kalm toi kasvin Suomeen Amerikan matkaltaan.

Kuvituksen punaisena lankana toimikin paikallisten tapahtumien liittäminen globaaliin tai ainakin laajempaan kuin Turun historian kontekstiin. Toisissa kohden ideat olivat puolestaan hyvinkin henkilökohtaisia.

”Isoisämme, joka vietti lapsuutensa 1930-luvun Turussa, kertoi monesti siitä miten he leikkivät Turun Vanun rullaportaisissa. Kuvittaessani tätä aukeamaa pohdin, millaisissa vaatteissa isoisämme niissä mahtoi leikkiä ja kuvituksessa on tulkinta hänestä”, Savolainen kuvaa.

Ei mikään hupiprojekti

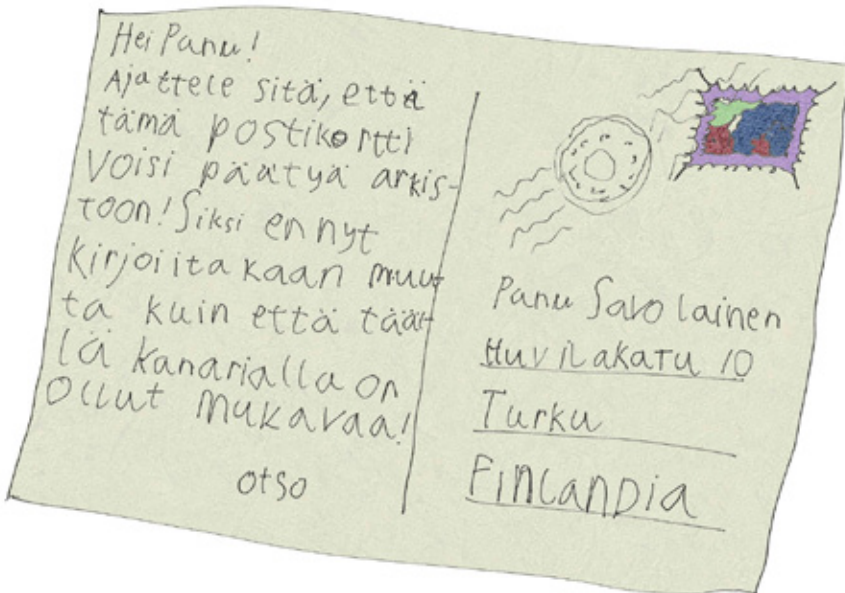
Menneisyyttä käsittelevä lastenkirja on yksi tieteen popularisoinnin alamuodoista. Se poikkeaa akateemisesta kirjoittamisesta, mutta tieteellisen taustatyön tavoin siinäkin joutuu tiivistämään tekstiä pienempään päin.

”Lastenkirjan kirjoittaminen oli hauska kokemus ja kokeilu. Oma kirjoitustekniikkani on muutenkin sellainen, että kirjoitan tosi ytimekkäitä lauseita, joten tyyli tuli yllättävän luontevasti”, Kortekangas valottaa.

Samanaikaisesti pyrähdys populaarimman ilmaisun puolelle toimi miehillä hyvänä vastapainona akateemiselle kirjoittamiselle. Se on myös antanut uusia näkökulmia tieteelliseen työhön.

”Tämä on ollut kiva sivuprojekti, jota on voinut tehdä aina välillä. Lisäksi synteessin kirjoittaminen kehitti kokonaisuusien hahmottamista”, Kortekangas kertoo.

”Lastenkirjan kautta tulin miettineeksi vaihtoehtoisten esitystekniikoiden käyttöä tutkimustulosten prosessoinnissa ja julkaisemisessa. Lisäksi kirjan tekeminen laittoi liikkeelle monia pohdiskeluja sen suhteen, miksi historian tutkimusta yleensä tehdään”, Savolainen jatkaa.

Kortekangas ja Savolainen avaavat lapsille historian tutkimuksen prosessia kirjan loppusivuilla. Piirrookset: Panu Savolainen.

Mikään hupiprojekti kirja ei kuitenkaan ollut, sillä työmäärä osoittautui kuviteltua suuremmaksi. Kerronnan pelkistäminen lapsille sopivaan muotoon ei ollut yksinkertaista.

Miehet kuitenkin suosittelivat populaarimpaa kirjoittamista myös kollegoille, jos se tuntuu irtiotolta eikä lisää stressiä.

”Tutkimus yhtä lailla kuin lastenkirjat syntyy riemusta ja intohimosta: ne ovat lapsenomaisia voimavaroja, jotka lakaistaan helposti sivuun liiallisen vakavamielisyyden ilmapiirissä. Tutkimus on myös vakava asia, mutta kuitenkin vain elämää”, Savolainen muistuttaa. ■